

Der Darwinismus gegen die Socialdemokratie. Otto Ammon. Hamburg, 1891. Szellemes eszmemenet, jól fölszerelt, szakképzett ítélőtelenség, de alapjában elhibázott elmélet, minőt csak a socialdemokratia rémképétől iszonyodó német szobatudósok hozhatnak létre a XIX. század végével. Midőn ezt a könyvecskét olvastuk, annak a bécsi philolognak, *Penkának* a kísérlete jutott eszünkbe, a ki ezelőtt pár évvel nyelvészeti darwiniskodással akarta beigazolni a modern társadalmakban még többé-kevésbé mutatkozó rendi tagozatok szükségességét és fönmaradását az idők végezetéig. Az előttünk fekvő könyvecske szerzője is hasonló szellemi bajban szenved. Ő meg szerves világban mutatkozó Darwin-féle «*természetes választás*» «*Natural Selection*» tüneteiből akarja κατ' ἀναλογία» bebizonyítani a socialdemokratia képtelenségét, sőt még ennél is nagyobb föladatra vállalkozik. Hogy t. i. a socialdemokratia képtelenségét kimutathassa, előbb ugyancsak a Darwin-féle «*Natural-selection*»-ból akarja kimutatni magának a nem socialdemokrat, de egyszerűleg demokratiai értelemben vett állampolgári jogegyenlőségnek képrelességét is. Mi sem vagyunk bámulói a socialdemokrata ábrándoknak, egyszerűleg nemeslelkű tévhitből származó badarságoknak tartjuk azokat: ámde a demokratiai értelemben vett állampolgári jogegyenlőséget nem zavarjuk össze a socialdemokrata ábrándokkal, hanem nagyon is kilátásba látjuk helyezve azokat az összes európai alkotmányfejlődés és társadalmi fejlődés által *annak idején* még azon államokra nézve is, a melyek ma még a hagyományos *rendi tagozat* formáiban tartják lekötve a maguk nemzeti társadalmát. Valóban nem komoly dolog, a mit ez a különben eléggé szellemes hamburgi könyvecske művel az állampolgári jogegyenlőség eszméjével. A rendi tagozat egyszerűleg szükséges voltát azon biológiai tényből véli levezethetni, miszerint a szerves világban is *válffajok* keletkeznek természetes választás által és azután meg is állandósulnak. Arra természetesen szerző nem is gondol, hogy a rendi tagozat legfőlebb néhány századon át birta csak magát nem egy államban mint átmeneti phasis föntartani, s hogy már sem a franciaia, olasz, norvég, rumén állampolgári társadalomban, sem a schweiziben, görögben, szerbben nem létezik rendi tagozat, sőt tulajdonkép már a spanyolban, portugálban sem, és hogy magában az angol állampolgári társadalomban is csak a «*peerage*» és «*baronetage*» nagyon szűk körű intézményében észlelhető még némileg a hajdani rendi

tagozatnak holmi tetőzetszerű maradványa. Nagyon közel áll ehhez az államjogi állapothoz egyfelől a dán, másfelől a hollandi állampolgári társadalom is; sőt határozottan közeledtek feléje 1848 óta a magyar és 1865/6. óta a svéd is, elannyira, hogy az, a mit a hamburgi könyvecske szerzője *normális* állapotnak vesz, az ma már csak a Németbirodalom államaiban, Ausztriában és az Oroszbirodalomban áll fenn, tényleg és de iure. Másfelől a válfajok keletkezése a szerves világban ha nem millió, hát legalább is százezer meg százezer évet vesz igénybe: de a történelmi évlők emlékező tehetsége legalább az emberi nem keretén belül ily válfajok keletkezéséről nem tanuszkodhatik. Az emberfajta már épen oly élesen kimetsződik a Nilvölgy legrégebb műemlékein mint a *Seti Menephtha* sirján és 2600—1900 évvel Kr. előtt nem kevésbé mint manap. A hamburgi tudós — úgy látszik — mind efelől nincs legkisebb tudomása sem.

Egyébként alig képzelhető mulatságosabb typusa a tudakoságnak, mint a minőt azon német gondolkodókban szemlélhetünk, a kik egy vagy más ösztönzet vagy rendkívüli paedagogiai körülmények folytán kinőnek a németeknél annyira szokásos merev egyoldalúság hámból és azután a *«Rembrandt als Erzieher»* című munka leleményes szerzőjének modorában összevissza kotyvasztanak mindenféle pantodapoleschiát naivúl, erőszakos szellemi incselkedések kíséretében. Ez a *«Rembrandt als Erzieher»* roppant sületlen terméke egy különben szépműveltségű, tehetséges elmének; bizonyára az a rendkívüli siker, melyet e ragyogó irodalmi sületlenség elbirt érni a Németbirodalom olvasó közönségénél, bizonyára ez a megdöbbenőleg nagy siker buzdíthatta ennek a hamburgi könyvecskének a szerzőjét is a saját elméletének megírására. Egyébiránt mind a *Rembrandt*-ról címzett ormatlan nagy röpirat, mind pedig ez a hamburgi könyvecske sokkal tüzetesebben fejezték volna ki a tartalmuk valódi értelmét, ha ezt a tetőzetes címet adták volna maguknak, hogy *«Prof. Stahl und Fürst Bismarck als Erzieher.»*

Sajátszerű, hogy épen Hamburgban, a rendiségtől mentes szabad köztársasági város-államban látott napvilágot ez a könyvecske, a melynek sokkal jobban illett volna kiadói czégül valamelyik mecklenburg-strelitzi firma.

D.

Die politische Literatur der Ungarn seit 1867. (A müncheni «Allgemeine Zeitung» tudományos mellékletében 1891. jun. 4., 12., 13., 21 és 29. számok.)

Tudományos irodalmunk egyes ágait lehetőleg kimerítő, alapos monographiákban először magyarul, azután ennek alapján németül, francziául vagy angolul közrebocsátani: ez oly vállalat lenne, a melylyel nagy szolgálatot tehetne akár az Akadémia, akár valamely tudományos irodalmi egyesület a magyar tudományosságnak, ez kétségtelen. Dr. *Schwicker János Henrik* tanár, országgyűlési képviselő és számos történelmi, statisztikai, különösen pedig hazánkat német nyelven ismertető munkának, tanulmánynak fáradhatlan szerzője, vállalkozott összes hazánkfiai közfél arra, hogy bemutatja a magyar nemzetnek legeslegújabbkori politikai irodalmát a tudományos világnak s egyúttal a tágabbkörű művelt közönségnek is a müncheni világlap hasábjain. A legjobb forrásokból s önszerzette értesülésekből tiszteletreméltó hangsúlyszorgalommal és pontossággal s a mi fő, derekas szakértelemre valló tájékozottsággal állította össze szóban forgó monographiáját. Itt-ott még fogyatékos ugyan, de mégis teljesebb és értékteljesebb mint bármely e tárgyban megjelent magyar monographia, vagy miután ilyen még az 1867 ótai időkre vonatkozólag nem létezik, tanulmány vagy cikksorozat. A bevezetésben többnyire ismert dolgokat mond el, de fűszerezi azt néhány rendkívül érdekes új adattal is. Az államjogi s alkotmánytörténelmi irodalmunkról szóló szakasz igen becses, szintűgy az államtudományi irodalomról szóló. Kevésbé kimerítő az a cikke, a melyben állambölcsészeti irodalmunkat ismerteti. Elégge bő azonban ismét az, a melyben a publicistikai röpiratokról emlékezik meg. Hírlapirodalmunkat természetesen csak *per summos apices* ismer-teti. Hiányzik az egyházpolitikai irodalom ismertetése és a hazánkban német nyelven megjelenő hírlapok bemutatása. E két utóbbit azonban, mint halljuk, *Schwicker* rövid idő alatt pótolni szándékozik.

Valóban megérdemelné, hogy ezen értékteljes monographia külön könyvalakban is minél előbb napvilágot láthatna. Többet fog tudni az a külföldi ember, a ki ezt a monographiát elolvassa a magyar nemzet szellemi életének belbecséről, mint ha egész tárház közepes magyar regényt, beszélyt vagy verset ültetünk is át a leglázasabb rohamossággal németre, francziára vagy angolra.